

Liv Merete Nielsen

Designdidaktisk forskning i utvikling

- en forskningsoversikt 1997-2007

Sammendrag

Denne artikkelen gir en oversikt over designdidaktisk forskning som har utviklet seg i Norge i perioden 1997-2007. Da Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo (AHO) åpnet sitt doktorgradsprogram for kunstnere, designere og undervisere innen dette fagfeltet i 1995, fikk profesjonspraktikere mulighet til å forske innen eget fagfelt. Derfor er de doktoravhandlinger som har blitt avlagt ved AHO av historisk betydning. Artikkelen gir også eksempler på tematisk beslektede doktoravhandlinger som er utviklet innen rammen for andre disipliner som for eksempel pedagogikk og sosiologi. Designdidaktikk ligger i skjæringsfeltet mellom den profesjonelle designers yrkesutøvelse, designteori, materiell kultur i samfunnet, forbruker-aspektet og utdanningsproblematikk. Artikkelen skisserer hvordan feltene er gjensidig påvirket av hverandre gjennom en designdidaktisk akse. Det finnes forholdsvis lite tilgjengelig forskning om problematikk knyttet til den undervisning som gis ved profesjonsutdanningene i design. Dette speiles i artikkelens innhold.

Nøkkelord: designdidaktikk, avhandlinger, læreplaner, forskernetverk.

Innledning

Helt siden menneskene utformet de første redskapene for å jakte, bygge og dyrke, har det også foregått en opplæring og kunnskapsformidling. De kyndige ble læremestere for de mindre trente. Målet var klart, bedre redskap for et bedre liv, metoden var kopiering og langsom forbedring. Laugene videreutviklet denne praksis. Senere ble også profesjonsutdanninger formalisert på et høyere nivå. Først på slutten av 1800-tallet kom tegning, håndarbeid og sløyd inn som fag i den norske folkeskolen. De ble dermed en del av allmenndannelsen. Det går en designdidaktisk akse gjennom profesjonsutdanningenes verdigrunnlag og praksis til grunnskolen undervisning i design. Denne akse må artikuleres for å kunne være gjenstand for kritikk og korleksjon. I følge Bologna-Berlin føringene, er forskerutdannelsen den plattform hvor undervisningen smelter sammen med selve kunnskapsproduksjonen. Denne artikkelen vil derfor gi en oversikt over utviklingen i form av gjennomførte master- og doktorgrader og annen relevant forskning i perioden 1997-2007. Utdanning av allmenheten gjennom grunnskole, videregående opplæring og lærerutdanning har vært et tema for flere avhandlinger. Dokumentasjon og kritisk drøfting av den profesjonsrettede utdanningen i design ved universitet og høyskoler har foreløpig ikke fått samme oppmerksomhet som forskningsfelt.

Artikkelen forholder seg til didaktikk i en skandinavisk og europeisk kontinental kontekst (Gundem 2008), og må ikke forveksles med det engelske 'didactics' som har en negativ klang knyttet til lydighet og metoder for innlæring. Designdidaktikk forholder seg i denne artikkelen til en bred tolkning av design som omfatter menneskeskapte gjenstander – artefakter. Artikkelen er et forsøk på å gi en bred oversikt over kunnskapsutviklingen innen designdidaktikk¹.

Disiplinens innflytelse og rammer

Før 1995 var det svært vanskelig for kunstnere, designere og lærere innen disse profesjonene å kvalifisere seg for forskning innen eget fagfelt fordi forskning på dokornivå hovedsakelig var en videreføring av universitetenes disiplinforskning, innen f. eks. kunsthistorie, pedagogikk, psykologi og materialvitenskap. Fravær av profesjonsforskning innen kunst og

design var en av grunnene til at psykologisk forskning fikk så stor innflytelse på grunnskolens undervisning i tegning og forming på 1900-tallet. Norges første kvinnelige professor i psykologi, Helga Eng, viste stor interesse for barns tegneutvikling. Hun var opptatt av at barn skulle slippe å kopiere etter plansjer og heller utvikle sin personlighet gjennom å tegne. Hun gjennomførte studier av sin niese Margrethes tegninger fra hun var barn fram til hun var 24 år, og skrev med utgangspunkt i disse studiene flere bøker om barns tegneutvikling (Eng 1931 og 1957). De psykologisk funderte ideene om personlighetsutvikling gjennom tegning fikk dermed en vitenskapelig dokumentasjon. Profesjonsutdanningene for lærere innen tegning, sløyd og håndarbeid var på den tiden ikke i nærheten av tilsvarende forskningsbasert dokumentasjon for sine felt. De kunne ikke argumentere for andre synspunkter og perspektiver med tilsvarende vitenskapelig tyngde. Personlighetsutvikling fikk derfor stor innflytelse på læreplansarbeid, lærerutdanning og undervisningen i grunnskolen i den andre halvdel av 1900-tallet.

Det første skritt i retning av å bygge et eget forskningsfelt for undervisning innen forming kom i 1976. Da ble Hovedfag i forming (senere Master i formgivning, kunst og håndverk) ved faglærerutdanningene ved nåværende Høgskolen i Oslo (HiO) og Høgskolen i Telemark (HiT) opprettet. Over 500 kandidater har avlagt sin eksamen ved disse høgskolene siden 1976. Hovedfaget åpnet imidlertid ikke for videre studier på doktornivå ved universitetene før Jorunn Spord Borgen brøt barrieren. I 1998 avla Borgen sin doktorgrad ved Kunsthistorisk institutt ved Universitetet i Bergen. I sin avhandling diskuterer hun kunnskap og kvalitet i forholdet mellom profesjonelle designere og amatører (Borgen 1998). Også Steinar Kjosavik avla sin doktorgrad ved et universitet. Han disputerte ved Pedagogisk forskningsinstitutt (PFI) på Universitetet i Oslo med en historisk avhandling om utvikling av læreplaner i grunnskolen fram til sammenslåingen av fagene tegning, sløyd og håndarbeid til forming i 1960 (Kjosavik 1998). Tidligere hadde pedagogene Anders Lysne og Else Marie Halvorsen, sammen med kunsthistorikeren Gunnar Danbolt, levert viktige bidrag til forskningen innen utdanningen i forming.

Profesjonsbaserte doktorgrader

Som leder for doktorprogrammet ved Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo (AHO) sto professor Halina Dunin-Woyset sentralt i utviklingen av det teoretiske grunnlaget for forskningen gjennom utviklingen av *the making disciplines* (Dunin-Woyseth og Michl 2001). Hun har også en stor del av æren for at AHO i 1995 formelt åpnet sitt doktorprogram for personer med bakgrunn i kunst- og designundervisning. Den første doktoravhandlingen med et slikt utgangspunkt kom i 2000. Avhandlingen til Liv Merete Nielsen omhandler tegning og romlige representasjoner og drøfter sammenhengen mellom grunnskolens undervisning og deltakelse i demokratiske beslutningsprosesser der avgjørelser må fattes på grunnlag av visuelle representasjoner som f. eks. arkitekttegninger (Nielsen 2000). I 2001 doktorerte Hilde Aga Ulvestad på en avhandling der hun undersøker forholdet mellom visuelt skapende arbeid og potensialet for læring. Avhandlingen viser hvordan det unike i visuell tenkning og erkjennelse utvikles gjennom visuelle problemstillinger. Hun benytter kunstverkene til Claes Oldenburg som referanse og bygger sine analyser blant annet på Vygotskys teori om begrepsdannelse og Poppers 'body-mind' problematikk (Ulvestad 2001). Eirin Pedersen doktorerte i 2004 med en avhandling der hun studerte akttegning i et kjønnsperspektiv (Pedersen 2004). Hun ønsket å inkludere sitt eget praktiske arbeid som grunnlag for konklusjoner, slik hovedfaget i Formgivning, kunst og håndverk ved HiO og HiT hadde gjort helt siden 1976. Øystein Cruikshank døde dessverre kort tid før han skulle disputere på en studie av hvordan prosjektet *Skulpturlandskap Nordland* ble mottatt i landsdelen. I dette skulpturprosjektet fikk kjente kunstnere i oppdrag å lage stedsbasert kunst i fylkets kommuner. Den delen av hans avhandling som omhandler medias rolle ble allikevel utgitt i 2006. Han fant blant annet at

lokalavisenes sterke kritikk av enkelte skulpturer stilnet når positive smaksdommer ble fremført på nasjonalt plan i riksdekkende aviser (Cruikshank 2006). Marte Sørebo Gulliksen har i sin avhandling studert undervisningspraksis ved profesjonsutdanninger for lærere innen formgivning, kunst og håndverk. Hun har vært opptatt av å beskrive hvordan forbilder, *formbild*, konstrueres i utdannings situasjoner. Hennes diskursanalyse er et bidrag til utvikling av kunnskap om utdanningsfeltets aktiviteter på flere nivå (Gulliksen, 2006). Janne Beate Reitan har gjennom studier av inuittske kvinners søm av klær dokumentert hvordan de utvikler sin folkedesign innenfor en tradisjon. De unge lærer gjennom observasjon fremfor gjennom utprøving, og Reitan etablerer og diskuterer konseptet 'learning by watching'. Hennes forskning bidrar til en diskusjon om designutdanning i et større perspektiv og på flere nivå (Reitan 2007).

I byggingen av et robust forskningsfelt innen design og designdidaktikk er flere doktorgrader og dermed utvikling av en *critical mass* med basis i profesjonsutøvere viktig. Tilgang på stipender er derfor helt avgjørende for å lykkes. Slik vilje finnes ved flere av høgskolene som utdanner lærere innen fagfeltet. Over ti personer forventes å disputere på AHO innen 2011 på temaer som på en eller annen måte forholder seg til utdanning og kunnskapsformidling innen kunst og design. Ved Høgskolen i Telemark er Berit Ingebretsen i avslutningsfasen med en avhandling der hun studerer visuell retorikk basert på metaforer. Hun bygger sine analyser på semiotikk. Ved samme høgskole studerer Morten Lerpold kunst i det offentlige rom, Morteza Amari undersøker hvordan IKT benyttes i fjernundervisning i formgivning, kunst og håndverk og Sissel Bro forsker på forholdet mellom kroppen, rommet og bevegelsen i den skapende prosessen. Ved Høgskolen i Oslo er Ingvild Digranes i avslutningsfasen med en avhandling der hun problematiserer hva som skjer når representanter fra 'kunstverden' møter 'skoleverden' i en utdanningskontekst. Laila Belinda Fauske analyserer hvordan arkitektur har kommet inn i skolens læreplaner, Eva Lutnæs studerer læreres evalueringspraksis i kunst og håndverk i grunnskolen, mens Anna Austestad undersøker elevs produksjon av subjektivitet knyttet til arbeid med visuell kultur i den videregående opplæringen. Karen Brønne ved Høgskolen i Volda studerer hvordan oppfatninger om kvalitet formidles i lærerutdanning og hvilke verdier formidlingen bygger på. Ved Høgskolen i Buskerud forsker Målfrid Irene Hagen på hvorfor og hvordan ulike bedrifter satser på kunst, design og arkitektur.

Flere av de arkitekter og designere som har doktorert på AHO har produsert kunnskap som er av interesse for utdanning på ulike nivå. Arkitektene Inger-Lise Saglie (1998), Anne Marit Vagstein (1999), Lars Roede (2001), Jon Guttu (2003), Elin Børrud (2005), Bendik Manum (2006), Margrethe Dobloug (2006) og Gro Lauvland (2007) har bidratt med å problematisere arkitektens rammer, historiske perspektiv og ideal. Hanne Wilhjelm (2002) og Kari Bjørka Hodneland (2007) har bidratt med sin arkitektfaglige kompetanse til forskning om barns fysiske omgivelser, og deres rolle som brukere og deltakere i brukervedvirkningsprosesser. Videre har designerne Trygve Ask (2004), Jan Capjon (2004), Birger Sevaldson (2005) og Ivar Holm (2006) bidratt med å problematisere idealer og teknologi som kan danne grunnlag for designdidaktisk refleksjon. Også blant de doktoravhandlingene som er under utvikling på AHO kan vi se problemstillinger som er av relevans for utdanningsfeltet. Arkitektene Søren Sørensen og Halvor Høgset forsker og utvikler *Augmented Reality* som kan forbedre brukervedvirkning i byggeprosesser. Barbro Grude Eikseth er opptatt av arkitektens kommunikasjon og hvordan dette ivaretas i profesjonsutdanningen mens Inger-Marie Hølmebakk skriver sin avhandling om universell utforming i arkitekturpraksis. Designeren Monika Hestad skriver sin avhandling om designverdi og stil i utvikling av merkevarer og bidrar til å artikulere problematikk som utdanning innen design må forholde seg til. Ved Norges naturvitenskapelige universitet (NTNU) er Christiane Johannesen i avslutningsfasen på sin avhandling om barn og arkitektur.

Fortsatt ved universitetene

I tillegg til at AHO har åpnet sitt doktorprogram for lærere innen kunst og design, er det fremdeles interesse for forskning knyttet til kunst og design blant disiplinutdannede. Ved Universitetet i Oslo har Hilde Lidén disputert med en avhandling som har fokus på hvordan barn lærer gjennom kulturelle prosesser i et flerkulturelt miljø (Lidén 2000) og Elisabeth Lønnå har skrevet om psykologiprofessor Helga Eng og hennes forskning på barns tegneutvikling (Lønnå 2002). Marit Hopperstad og Bjørn Magne Aakre har begge disputert på NTNU. Hopperstad har studert barns tegninger i barnehagen med utgangspunkt i semiotisk analyse (Hopperstad 2002) mens Aakre har studert hvordan design har kommet inn i læreplanene for den videregående opplæringen (Aakre 2005). Både Arne Marius Samuelsen og Guri Østby har doktorert ved Universitetet i Bergen. Samuelsen har studert kunstformidling for barn i skole og museum (Samuelsen 2003) mens Østby har studert kunst som utgangspunkt for samtaler med barn (Østby 2006). Ellen Sæthre-McGuirk har tatt sin doktorgrad ved Katholieke Universiteit i Leuven, Belgia på Susanne Langer's estetiske teori (Sæthre-McGuirk 2003).

Også profesjonspraktikere med master i formgivning, kunst og håndverk velger å utnytte den åpenhet som universitetene etter hvert viser for de estetiske fagene. Ved NTNU holder Nina Skott Frisch på med en avhandling der hun undersøker barns tegnestrategier gjennom det som kalles 'tegnakrisa'. Jostein Sandven forventes å disputere ved Åbo-akademiet i Finland under doktorprogrammet i 'Slöjdpedagogik' i Vasa, på temaet formgivning i uterom. Ytterligere fire personer med grunnlag i en fagdidaktisk master i formgivning, kunst og håndverk har i de senere årene fått doktorstipend; Anniken Randers-Pehrson, Kirstine Wiingaard Thrane, Torunn Paulsen Dagsland og Lisbet Skregeli er knyttet til universitetene i Oslo, Stavanger og Agder.

Tematiske linjer

Det spesielle med de fagdidaktiske masteroppgavene i Formgivning, kunst og håndverk, ved HiO og HiT, er at de helt siden 1976 har bestått av en kombinasjon av en skriftlig avhandling og et praktisk-estetisk arbeid. Studiet har dermed over 30 års erfaring med den problematikk som aktualiseres gjennom det som nå vokser fram som *research by design*. Else Marie Halvorsen har problematisert forskning gjennom skapende arbeid i et fenomenologisk-hermeneutisk perspektiv (Halvorsen 2005), men det er ikke gjennomført noen helhetlige studier av innholdet i de om lag 500 hoved/masteroppgavene som er skrevet. Ella Melbye har imidlertid laget en oversikt som omhandler 180 avhandlinger på HiT fra perioden 1976-1999. Hun beskriver fem kategorier: 1) Studier med basis i indre drivkrefter (19 stk.) 2) Studier av interaksjonsprosesser; ide, materialisering og formingsprodukt (49 stk.), 3) Studier av komposisjon (21 stk.), 4) studier av materialer og håndverk (43 stk.) og 5) studier med basis i artefakter og kontekst (48 stk.) (Melbye 2003).

Ved HiO var det på 1980-tallet flere hovedoppgaver som hadde sitt utgangspunkt i material- og teknikkbaserte undersøkelser enn det vi ser i dag. I den perioden da professor Morten Krohg underviste og veiledet ved HiO (1997-2007) hadde mange masteroppgaver et fokus på semiotikk og estetisk teori. Av de masteroppgavene som har blitt publisert for salg ved HiO i perioden 2002-2007 har fokus enten ligget på problematikk knyttet til kunstformidling og semiotikk eller på problematiseringer av undervisningspraksis i forhold til læreplaner, samfunn og kultur. Bare to av de publiserte avhandlingene har hatt et materialteknisk forskningsfokus (Nielsen 2008).

Doktoravhandlingene fra AHO har hovedsakelig tatt utgangspunkt i empiriske studier av praksis eller i studier av artefakter i kontekst. Det er ikke noen klare metodiske eller

teoretiske hovedlinjer, annet enn at kvalitative metoder dominerer. Metode velges med utgangspunkt i hva som er hensiktsmessig for det enkelte prosjekt. Det er ingen klar teoretisk ensretting blant de doktoravhandlingene som er beskrevet over. Teoretikere som Bourdieu, Cross, Fairclough, Foucault, Schön, Wenger og Wilson blir imidlertid ofte benyttet. Blant de designdidaktiske doktoravhandlingene som er under arbeid, er analyser av undervisningspraksis og artefakter ofte valgt som utgangspunkt for drøftinger i forhold til teoretiske rammeverk.

Forskning knyttet til hvordan skolens målsetninger og læreplaner reflekterer ideer og den treghet som ligger i skolesystemets implementering av nye ideer er ikke bare interessant for grunnskolen. Den har paralleller i høyere utdanning. Brønne (2004) og Gulliksen (2006) har studert ulike lærerutdanninger og forsøkt å beskrive de verdier som lærerutdanningspraksis bygger på. Denne praksis er imidlertid så sammensatt av ulike verdier og tradisjoner at det er behov for ytterligere forskning for å forstå lærerutdanningen og hvordan den påvirker undervisningspraksis i grunntutdanningen. Allerede i 1995 skrev Jorunn Spord Borgen at de romantiske ideene som undervisningen i forming bygde på hadde mye til felles med postmodernismens relativisme (Borgen 1995). Disse romantiske ideene, som har sitt utgangspunkt i Rousseau og som fikk klareste fotfeste innen tegning, har levd side om side med sløydundervisningens håndverkstradisjon på skolene. Da relativismen og den individuelle selvutfoldelsen fikk fotfeste i grunnskolenes formingsundervisning på 1970-tallet, fikk lærerne problemer med å evaluere elevenes arbeid. Mange lærere 'løste' dette individuelt ved å gi de aller fleste elevene 'Meget godt' i forming (Nielsen 2000). Selv om gjeldende læreplaner, Kunnskapsløftet 2006 (K06) vektlegger andre forhold, ser vi fremdeles klare spor av disse ideene i skolens undervisningspraksis. Dette viser oss at endringstakten er lav innen dette fagfeltet i grunnskolen.

Norge – ulik resten av Norden

Ved sammenlikning av norske og nordiske avhandlinger er det ikke uventet noe problematikk som oftere kommer i fokus i Norge enn i de andre landene. Det er drøftinger av det ideologiske grunnlaget for undervisningen og legitimeringen av fagfeltet på ulike utdanningsnivå. Dette har sin forklaring i at Norge er det eneste landet i Norden som har slått sammen det som en gang var tegning, sløyd og håndarbeid til ett fag, forming. Ingen andre nordiske land har gjort det samme, der er fremdeles forskningen innen billedkunst skilt fra forskning innen sløyd, slik det også er adskilt i grunnskolenes undervisning. Den norske sammenslåingen i 1960 har bidratt til en stadig dragkamp mellom en håndverkstradisjon og en individ- og barnesentrert praksis som bygger på selvutfoldelse og psykologi. I perioder har sammenslåingen av faget vært et hinder for nyutvikling. Men etter mer enn 40 års strider, kan man allikevel se at det vokser fram noe nytt der det beste fra de to tradisjonene møtes og fungerer komplementært fremfor å provosere fram konflikt og strid. I det komplementære møtet ligger blant annet designproblematikken som en utfordring. Innen K06s hovedområder *Visuell kommunikasjon*, *Design*, *Kunst* og *Arkitektur* skal elevene få mulighet til å arbeide praktisk i verkstedene og kombinere dette med refleksjon over visuell- og materiell kultur i et perspektiv som også omhandler forbruk, miljø og bærekraftig utvikling. Kunst og håndverk er grunnskolenes femte største fag, og tilsvarer om lag 2 timer i uka i 10 år, fra elevene er 6 til de er 16 år. Fra 2006 er en av målsetningene med kunst og håndverk at faget også skal forberede de unge for demokratisk deltakelse i prosesser som omhandler deres fysiske omgivelser. Elevene skal få mulighet til å arbeide med problematikk fra ide til ferdig produkt i ulike skalaer. Faget legger vekt på lokal tilpassning slik at innholdet knyttes til det kjente og nære og de utfordringer lokalmiljøet står overfor. Gjennom innsikt i problematikk knyttet til informasjonsdesign, tilgjengelighet, funksjonalitet og estetikk kan elevene bli bevisst utfordringer som lokalmiljøet står overfor og den kunnskap som kreves for gode løsninger. Også i den videregående skolen har design fått større fokus i K06. I et nordisk perspektiv er

det også spesielt at den norske interesseorganisasjonen *Kunst og Design i skolen* jobber med *hele* utdanningsfeltet, fra barnehage til universitet, ikke bare med deler av utdanningsfeltet.

Nasjonale evalueringer

Det har blitt gjennomført to nasjonale evalueringer av skolepraksis innen forming / kunst og håndverk. Begge evalueringene er foretatt av Telemarksforskning. Den første ble publisert i 1995 og baserte seg på spørreundersøkelser blant lærere og elever mens faget fremdeles het forming (Carlsen & Streitlien). Rapporten ble utgitt sammen med en artikkelsamling redigert av Bjørg Tronshart (1995). Den andre evalueringen hadde som mål å undersøke implementeringen av læreplanen for grunnskolen fra 1997 (L-97) (Kjosavik, Koch, Skjeggstad & Aakre 2003). Begge evalueringene finner at elevene liker faget og at lærernes undervisningspraksis har en tendens til å være mer styrt av tradisjoner enn av vekslende læreplaner.

I 2001 ble Masterstudiene ved HiO og HiT evaluert av Norgesnettrådet. I tillegg til studier av avhandlinger, ble både studenter og ansatte intervjuet. Evalueringen var positiv og den anbefalte økt forskningsfokus på masterstudiets kjerneproblematikk knyttet til fagdidaktikk i formgivning, kunst og håndverk. Evalueringen anbefalte også samarbeid om større forskningsprosjekter der studenter kunne involveres i ansattes forskningsprosjekt (Norgesnettrådet, 2001). I 2006 ble en evaluering av det statlige prosjektet *Den Kulturelle Skolesekken* (DKS), som finansieres av tippemidler og har som mål å fremme barn og unges interesse for kunst og kultur gjennom møter med profesjonelle kunstnere, publisert. Evalueringen dokumenterer hvordan to ulike kulturer møtes når kunstnere kommer på skolebesøk. Aktørene i DKS står overfor en utfordring når elevens læring innenfor skolens rammer står i fokus (Borgen & Brandt 2006).

Forskernettverk

Det nordiske forskernettverket *Nordic Researchers in Visual Arts Education* (NetNoRVAE) har vært en viktig inspirasjonskilde for økt kunst- og designdidaktisk forskningsaktivitet i Norge. Gjennom å skaffe midler til å arrangere nordiske forskersamlinger for bildelærere har professor Lars Lindström gjort en stor innsats. Den første nettverkssamlingen var i Bräkne-Hoby i 1994. Deretter fulgte samlinger i Helsinki og København i 1995, Tisvildeleie og Ronneby i 1996, Vilnius i 1997, Lysebu/Oslo i 1998 og Island i 1999. Disse samlingene var i tid sammenfallende med at AHO åpnet sitt doktorprogram for profesjonspraktikere. To artikkelsamlinger fra Stockholm Library of Curriculum Studies ble resultatet av nettverksamlingene (Lindström 1998, 2000). Et annet nordisk forskernettverk, *Nordisk Forum for forskning og utviklingsarbejde inden for forming, håndarbejde og sløjd samt duodji/samesløjd* (NORFO), har som navnet indikerer, fokus på sløydundervisning og duodji. Flere av nettverkets aktiviteter er dokumentert i serien *Techne*.

Doktorprogrammet ved AHO har lagt vekt på å samle 'doktor-kullene' til felles diskusjon og kritikk. Etter avlagt doktorgrad oppsto et behov for fortsatt diskusjon og samlinger. Derfor ble forskernettverket *DesignDialog* etablert som et slags alumni for AHO-disputerte. Siden har nettverket åpnet opp for doktorkandidater og andre forskende med basis i design, arkitektur og undervisning innen disse fagfeltene. *DesignDialog* arrangerer blant annet nettverksamlinger og har utgitt tre artikkelsamlinger (Nielsen 2004, Nielsen og Digranes 2005, 2006).

Utfordringer

Om få år vil antall forskere i Norge med doktorgrad og forankring i kunst- og designdidaktikk være det doble av hva det er i dag. Antall profesjonsutdannede designere og arkitekter med doktorgrad vil med all sannsynlighet også øke. Dermed er et nytt grunnlag lagt for et bedre

transdisiplinært forskningssamarbeid der designere, arkitekter og lærere innen disse fagene kan inngå i *likeverdige* forskningssamarbeid med for eksempel pedagoger, statsvitere, samfunnsvitere, historikere, økonomer og sosiologer. Da vil også forutsetningene for å problematisere den designdidaktiske akse i et større perspektiv være tilstede. Aksene kan problematisere hvordan vi lærer og sosialiseres inn i den materielle kulturen som påvirker våre liv og våre forbrukervalg. Ikke minst er det viktig å problematisere bruken av ordet design. Som substantiv kan design benyttes som en betegnelse på alle menneskeskapt gjenstander. I så fall omfatter design alt omkring oss som ikke er natur. Som verb kan design være alle prosesser som omhandler endringer og dermed være så åpent at feltet ikke har noen grenser. I så fall kan man risikere at det opphører som felt. Når Herbert Simon skriver at "Everyone designs who devises courses of action aimed at changing existing situations into preferred ones." (Simon 1996:111) legger han en verdi til prosessen. En foretrukket løsning er verdiladet fordi den tar et normativt standpunkt til at én løsning er bedre enn en annen. Det ligger altså et normativt verdigrunnlag bak et slikt valg. I den markedsføring som kommuniseres i massemedia ser vi ofte at design benyttes som adjektiv i f. eks. 'design kjøkken' eller 'design klær'. Som adjektiv i en slik kontekst er design klart normativt. Men artikuleringen av det verdigrunnlag som normen bygger på er ikke nødvendigvis tydelig. Vi kan allikevel anta at 'design kjøkken' i dag assosieres med en minimalistisk stil og at design i en slik kontekst knyttes til eksklusivitet. Dette er ikke nødvendigvis sammenfallende med hva designforskningstilgjør legger i begrepet. Et gap i forståelse av design mellom profesjon og allmennhet tjener verken de profesjonelle utøverne, brukere eller samfunnet. Her ligger en designdidaktisk utfordring.

Istedenfor en konklusjon

Denne artikkelen hadde som målsetting å gi en oversikt over den fremvoksende designdidaktiske forskningen og rammene for denne. For meg har dette bestått i å innsirkle et forskningsfelt i utvikling i form av en oversikt over den nære historien, fremfor å drøfte utviklingstrekk på et overordnet epistemologisk nivå. Den utfordringen bør i fremtiden engasjere alle de som er og har vært med på å utvikle det nye forskningsfeltet. Denne artikkelen belyser de temaer som har vært berørt i forskningssammenheng og den nevner de personer som har stått bak dette arbeidet. Artikkelen har hatt som delmål å synliggjøre et 'kunnskapslandskap' der forskerne kan posisjonere sitt eget bidrag samt identifisere andre forskere i miljøet som forsker innen lignende emner. Denne artikkelens format har ikke tillatt verken en større bredde (i detaljering) eller dybde (i drøfting av enkelte utviklingslinjer). Jeg håper at forskningstidsskriftet FORM *Makademisk*, vil danne en arena for presentasjon og drøfting av forskningen i årene fremover.

Liv Merete Nielsen

Professor, dr. ing.
Avdeling for estetiske fag, Høgskolen i Oslo
Leder forskernettverket DesignDialog
Email adresse: Livmerete.nielsen@est.hio.no

Referanser

- Ask, Trygve. (2003). *God norsk design. Konstitueringen av industridesign som profesjon i Norge* Oslo: Arkitektthøgskolen i Oslo.
- Borgen, Jorunn Spord. (1995). Formingsfaget i et oppdrags- og dannelsesperspektiv. In B. Tronshart (Ed.), *Formingsfagets egenart. En artikkel- og essaysamling. Evaluering av formingsfaget i grunnskolen*. Bø: Høgskolen i Telemark og Telemarksforskning.

- Borgen, Jorunn Spord. (1998). *Kunnskapens stabilitet og flyktighet: om forholdet mellom amatører og profesjonelle i kunstfeltet* Bergen: Det historisk-filosofiske fakultet, Institutt for kulturstudier og kunsthistorie. Universitetet i Bergen.
- Borgen, Jorunn Spord, & Brandt, Synnøve. (2006). *Ekstraordinært eller selvfølgelig? - Evaluering av Den kulturelle skolesekken i grunnskolen* Oslo: NIFU STEP.
- Brønne, Karen. (2004). Kunst- og designdidaktikk i lærerutdanning. Praksisfellesskap og kunnskapsutvikling In L. M. Nielsen (Ed.), *DesignDialog - designforskning i et demokratisk perspektiv* (pp. 77-85). Oslo: Høgskolen i Oslo.
- Børrud, Elin. (2005). *Bitvis byutvikling - møte mellom privat eiendoms-utvikling og offentlig byplanlegging*. Oslo: Arkitektur og designhøgskolen i Oslo.
- Capjon, Jan. (2004). *Trial-and-error based innovation : catalysing shared engagement in design conceptualisation*. Oslo: Oslo School of Architecture.
- Carlsen, Kari, & Streitlien, Åse. (1995). *Elev- og lærerperspektiv på formingsfaget: resultater fra en spørreundersøkelse* Notodden: Telemarksforskning
- Cruikshank, Øystein. (2006). Definisjonsmakt og smak i kunstfeltet In L. M. Nielsen, K. D. Opstad & R. Norum (Eds.), *Kunst, engasjement og frosne tær. Til minne om Øystein Cruikshank* (pp. 18-71). Tromsø: Eureka forlag.
- DesignDialog. <http://www.designdialog.no> (lesedato 10.10.08)
- Dobloug, Margrethe (2006). *Bak verket. Kunnskapfelt og formgenererende faktorer i nyttearkitektur 1935-1985*. Oslo: Arkitektur og designhøgskolen i Oslo.
- Dunin-Woyseth, Halina, & Michl, Jan. (2001). Towards a Disciplinary Identity of the Making Professions. An introduction. In H. Dunin-Woyseth & J. Michl (Eds.), *Towards a Disciplinary Identity of the Making Professions: The Oslo Millennium Reader* (Vol. 4, pp. 1-20). Oslo: Oslo School of Architecture.
- Eng, Helga. (1931). *The Psychology of Children's Drawing: From the First Stroke to the Coloured Drawing*. London: Kegan Paul, Trench, Trubner.
- Eng, Helga. (1957). *The Psychology of Child and Youth Drawing: From the Ninth to the Twenty-fourth Year*. London: Routledge & Paul Kegan.
- Gulliksen, Marte. (2006). *Constructing a formbild. An inquiry into the dynamical and hierarchichal aspects of the hermeneutical filters controlling the formbild construction in design education situations*. Oslo: Arkitektur og designhøgskolen i Oslo.
- Gundem, Bjørg Brantzeg. (2008). Didaktikk - fagdidaktikk, anstrengte eller fruktbare forhold? *Acta Didactica Norge*, 2(1), 1-15.
- Guttu, Jon. (2003). *"Den gode boligen" - fagfolks oppfatning av boligkvalitet gjennom 50 år*. Oslo: Arkitekthøgskolen i Oslo.
- Halvorsen, Else Marie. 2005. Forskning gjennom skapende arbeid? Et fenomenologisk-hermeneutisk utgangspunkt for en drøfting av kunstfaglig FoU-arbeid. In *HiT Skrift*. Porsgrunn: Høgskolen i Telemark.
- Hodneland, Kari Bjørka. (2006). *Room for Children's Participation? Reflections on Communicative Practice in an Educational Context*. Oslo: Arkitektur og designhøgskolen i Oslo.
- Holm, Ivar. (2006). *Ideas and Beliefs in Architecture and Industrial design. How attitudes, orientations and underlying assumptions shape the built environment*. Oslo: Arkitektur og designhøgskolen i Oslo.
- Hopperstad, Marit Holm. (2002). *Når barn skaper mening med tegning - en studie av seksåringers tegninger i et semiotisk perspektiv* Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Pedagogisk institutt.
- Kirke-, Utdannings- og Forskningsdepartementet. (1996). *Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen* Oslo: Kirke-, Utdannings- og Forskningsdepartementet.
- Kjosavik, Steinar. (1998). *Fra ferdighetsfag til forming: utviklingen fra tegning, sløyd og håndarbeid til forming sett i et læreplanhistorisk perspektiv* Oslo: Det utdanningsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo.
- Kjosavik, Steinar, Koch, Randi-Helene, Skjeggstad, Edith, & Aakre, Bjørn Magne. (2003). *Kunst og håndverk i L97. Nytt fag - ny praksis?* (No. 3). Notodden: Telemarksforskning.
- Lauvland, Gro. (2007). *Verk og vilkår. Christian Norberg-Schulz' stedsteori i et arkitekturfilosofisk perspektiv*. Oslo: Arkitektur og designhøgskolen i Oslo.
- Lidén, Hilde. (2000). *Barn - tid - rom - skiftende posisjoner: kulturelle læreprosesser i et pluralistisk Norge*. Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Lindström, Lars (Ed.). (1998). *Nordic Visual Arts Research. A Theoretical and Methodological Review*. (Vol. 2). Stockholm: Stockholm Institute of Education Press.
- Lindström, Lars (Ed.). (2000). *The Cultural Context. Comparative Studies of Art Education and Children's Drawings* (Vol. 7). Stockholm: Stockholm Institute of Education Press.
- Lønnå, Elisabeth. (2002). *Helga Eng: psykolog og pedagog i barnets århundre*. Bergen: Fagbokforlaget.

- Manum, Bendik. (2006). *Apartment Layouts and Domestic Life; Interior Space and its Usability*. Oslo: Arkitektur og designhøgskolen i Oslo.
- Melbye, Ella. (2003). *Hovedfagsstudium i forming Notodden 1976-1999. Faglig innhold sett i lys av det å forme* Notodden: Høgskolen i Telemark.
- Nielsen, Liv Merete. (2000). *Drawing and spatial representations. Reflections on purposes for art education in the compulsory school*. Oslo: Oslo School of Architecture.
- Nielsen, Liv Merete (Ed.). (2004). *DesignDialog - designforskning i et demokratisk perspektiv*. Oslo: Høgskolen i Oslo.
- Nielsen, Liv Merete. (2008). Art, design and environmental participation. Norwegian research in art and design education 1995-2006. In L. Lindström (Ed.), *Nordic Visual Arts Education in Transition. A research Review*. Stockholm: Svenska Vetenskapsrådet.
- Nielsen, Liv Merete, & Digranes, Ingvild (Eds.). (2005). *DesignDialog - Design og fagdidaktiske utfordringer*. Oslo: Høgskolen i Oslo.
- Nielsen, Liv Merete, & Digranes, Ingvild (Eds.). (2006). *DesignDialog - Kunnskapsløftet og visuell kompetanse*. Oslo: Høgskolen i Oslo.
- Norgesnettrådet. (2001). *Evaluering av hovedfag ved statlige høyskolar uten paralleller i universitetssystemet. Eksterne evalueringsrapporter (No. 5 - vedlegg)*. Oslo: Norgesnettrådet.
- Pedersen, Eirin Marie Solheim. (2004). *Om teckning, tecken, text och teori: aktteckning i ett kontextuellt, diskursivt och paradigmatiskt perspektiv*. Oslo: Arkitektthøgskolen i Oslo.
- Reitan, Janne Beate. (2007). *Improvisation in tradition. A study of contemporary vernacular clothing design practiced by Iñupiaq women of Kaktovik, North Alaska*. Oslo: Oslo School of Architecture and Design.
- Roede, Lars. (2001). *Byen bytter byggeskikk. Christiania 1624-1814*. Oslo: Arkitektur og designhøgskolen i Oslo.
- Saglie, Inger-Lise. (1996). *Density and town planning: Implementing a densification policy*. Oslo: Arkitektthøgskolen i Oslo.
- Samuelsen, Arne Marius. (2003). *Kunstformidling for barn i kunstmuseum og skole - med vekt på formidlerrollen*. Bergen: Institutt for kulturstudier og kunsthistorie.
- Sevaldson, Birger. (2005). *Developing Digital Design Techniques: Creative Design Computing*. Oslo: Arkitektur og designhøgskolen i Oslo.
- Simon, Herbert A. 1996. *The Sciences of the Artificial*. 3 ed. London: MIT Press.
- Sæthre-McGuirk, Ellen (2003). *Susanne Langer's Aesthetic Theory and its Application to the Works of Art by Mark Rothko and Barnett Newman*. Leuven, Belgia: Katholieke Universiteit i Leuven.
- Tronshart, Bjørg (Ed.). (1995). *Formingsfagets egenart*. Notodden: Telemarksforskning.
- Ulvestad, Hilde Aga. (2001). *Let us learn to dream, gentlemen: en undersøkelse om forholdet mellom visuelt skapende arbeid og potensialet for læring*. Oslo: Arkitektthøgskolen i Oslo.
- Utdanningsdirektoratet. (2006). *Læreplanverket for kunnskapsløftet*. Oslo: Utdanningsdirektoratet.
- Vagstein, Anne Marit. (1999). *Stedet det stemte rom: Sammenheng mellom sted og Arkitektur*. Oslo: Arkitektthøgskolen i Oslo.
- Wilhjelm, Hanne. (2002). *Barn og omgivelser - virkelighet med flere fortolkninger*. Oslo: Arkitektur og designhøgskolen i Oslo.
- Østby, Guri. (2006). *Barn - kunst - danningsarena: Møter mellom barn og kunst som danningsarena for barn i grunnskolen*. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Aakre, Bjørn Magne. (2005). *Formgivning og design i et didaktisk perspektiv* Trondheim: NTNU.

---

¹ Denne artikkelen bygger på et grunnlagsmateriale som er utviklet og presentert i: Nielsen, Liv Merete (2008). Art, design and environmental participation. Norwegian research in art and design education 1995-2006. In L. Lindström (Ed.), *Nordic Visual Arts Education in Transition. A research Review*. Stockholm: Svenska Vetenskapsrådet.